

20. Історія українського селянства. — У 2- т. — Т. 2. — К.: Наук. думка, 2006. — С. 70.
21. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 963, с. 2.
22. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 727, с. 33.
23. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 608, с. 8.
24. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 764, с. 2.
25. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 889, с. 1.
26. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 963, с. 2.
27. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 1200, с. 2.
28. ДАВО. — Ф. Р. 592. — Оп. 1. — Спр. 984, с. 53.

Анотації

***Михальчук О. Л.* Проблемы кадрового обеспечения и материальная база сельских культурных учреждений Волыни в 1960–70-х годах.**

В статье на основе архивных материалов анализируется подготовка квалифицированных кадров для сельских культурных учреждений, показан рост образовательного уровня культурработников, динамика развития сети клубов волынского села в 1960–1970 годах.

***Mihalchuk O. L.* The problems of the personnel's ensuring and the material resources of the rural cultural establishments in Volyn in 1960s -70s.**

On the basis of the archive materials the author analyzes the process of preparation of skilled workmen for rural cultural establishments, researches the growth of educational level of workmen of culture as well as the dynamics of the development of network of clubs in Volyn villages in 1960s — 1970s.

Н. М. Салтан

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНУ ПОЛІТИКУ В ГАЛУЗІ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ 20 — 30-х РОКІВ ХХ СТОЛІТТЯ

В умовах формування незалежної української держави і створення нових ціннісних орієнтирів нагальною потребою постає необхідність висвітлення історії України. Одним з таких яскравих епізодів стала проблема професійно-технічного виховання робочих кадрів в 20-х — 30-х роках минулого століття. Це був один з пріоритетних напрямків радянської політики українізації та індустріалізації. Процес державотворення досить складний і багатогранний, тому не випадково, що саме

освіта виступає в ролі визначального чинника профорієнтації та інтелектуального збагачення підростаючого покоління, яке в процесі життєдіяльності буде визначати майбутнє власної батьківщини. Процес сучасного оновлення освітньої галузі неможливий без урахування накопиченого досвіду минулих поколінь, що робить вищезначену тему надзвичайно актуальною. Дана проблема приваблювала і приваблює дослідників. З-поміж розмаїття монографій та численних наукових публікацій слід виділити роботи радянських науковців Д. І. Павлова, Г. П. Захаревича [1], М. Ф. Пузанова, Г. І. Терещенко [2], які вирізняються певною тенденційністю і кон'юктурністю. Наукові праці І. Л. Лікарчука [3], В. В. Липинського [4] присвячені розгорнутому аналізу становлення професійної освіти в Україні. Порівнюючи українську освіту з аналогічною російською, ці вчені визнають безперечні переваги української моделі. Науковому осучасненню даної теми сприяли роботи Л. П. Вовк [5], М. С. Лисенко [6], Г. В. Касьянова, В. М. Даниленко [7], М. Демченко [8]. Їх історичні дослідження присвячені окремим питанням професійної освіти в Україні. Зважаючи на широку гамму описаних проблем, треба сказати, що вищезначені автори залишали поза увагою об'єктивні умови розвитку професійно-технічної освіти. Все це обумовило мету даної статті, головною ідеєю якої полягає в спробі висвітлення концептуальних основ формування професійно-технічної освіти в Україні в 20-х — 30-х роках ХХ століття. Підпорядкування України більшовицькій владі на початку 20-х років ХХ століття викликало глибинну суспільно-економічну та політичну трансформацію в рамках грандіозного історичного експерименту з насадження соціал-комуністичної моделі розвитку, декларовану апологетами марксизму-ленізму. Згідно концепції Карла Маркса, викладеної ним у “Маніфесті комуністичної партії”, соціалістичний лад має прийти на зміну загниваючому капіталістичному. Цей перехід має відбутися в умовах реалізації ідеї соціалістичної революції, котра буде здійснена творцем новітньої історії — пролетаріатом, який виступає в ролі “могильщика” капіталізму. Акцентуючи увагу на надзвичайно високому рівні політичної свідомості, К. Маркс в своїх творах підкреслював особливу історичну місію класу найманих робітників, які ставали будівниками світлого майбутнього. А рівень самосвідомості

мости, як відомо, формується за рахунок освіти. Тому учні і послідовники К. Маркса, захопивши владу на терені колишньої Російської імперії, почали приділяти найбільшу увагу професійній освіті пролетаріату і селянства, як трудових, не експлуаторських класів, що стали базовим суспільним прошарком в СРСР. Головною опорою радянської влади були робітники, задля яких і здійснювався жовтневий переворот 1917 р. Їхня праця визначала рівень економічного розвитку країни, а також добробут її мешканців. Саме пролетаріат, згідно задумів більшовицьких лідерів, мав стати, новою державною інтелектуальною елітою, яка була б носієм вищої правди і мала повністю замінити інтелігенцію. Тому не випадково в умовах визначення концептуальних засад політики українізації висувається ідея “боротьби двох культур”, в якій більш прогресивна — російсько-пролетарська — має перемогти архаїчну і відсталу українсько-селянську, яка (на думку секретаря ЦК КП(б)У Д. Лебеда) гальмувала стрімкий духовно-ідеологічний зліт першої в світі соціалістичної держави [9]. Сприяти цьому процесу мала культурно-освітня політика влади.

Отже, одним з визначальних векторів політики українізації стали продумані, системні кроки у сфері становлення освітньої галузі, що мала задовольняти потреби нижчих верств населення. Сама ж політика українізації, як відомо, носила, в основному, прагматичний характер. З одного боку, вона сприяла відродженню української культури та подоланню проблеми неписьменності. А з іншої — вважала своїм завдання підготовку суспільної свідомості для сприйняття класичних догм марксизму-ленінізму. Слід також відзначити, що в 20-ті роки ідеолого-політичний чинник не був настільки визначальним як у 30-ті роки, однак з часом пріоритети різко змінилися. Розгортання НЕПу з його аграрно-селянською сутністю, яке до того ж базувалося на принципі приватної ініціативи, не відповідало ідеологічним стандартам розвитку Радянського Союзу. З кінця 20-х років радянське керівництво починає перехід до індустріалізації, яка ставила за мету створення надпотужного ВПК, перетворення СРСР на промислово розвинену країну. Таким чином, Радянський Союз прагнув посісти одне з провідних місць у світі за рівнем економічного розвитку. Однією з рушійних сил грандіозних звершень в роки п'ятирічок ви-

ступав пролетаріат, що стрімко перетворювався на архітектора “нового життя”. В той же час вожді піклувалися про освітній рівень робітників. Освоєння ними складного промислового обладнання (засобів виробництва) вимагало відповідного рівня кваліфікації, вмінь та навичок в процесі виготовлення промислової продукції. Виникає цілком природна потреба в засвоєнні необхідного мінімуму знань, які забезпечували відповідні заклади освіти. Зважаючи на трагічні наслідки першої світової і громадянської воєн, кадрове забезпечення промислових підприємств було не найкращим. На фабрики і заводи йшли працювати подекуди молоді, малокваліфіковані люди, переважно більшість з яких становили неписьменні селяни, що подалися до міста шукати кращої долі. У 1921 р. в УРСР нараховувалося лише 316,5 тис. промислових робітників (для порівняння: у січні 1913 р — 549,4 тис.). Особливо відчувалася нестача робітників у машинобудівній та металообробній промисловості, де в 1913 р було зайнято 93 тис. робітників а у 1922 — 31,4 тисячі) [10]. Укрголовпрофосвіта та Центральний комітет комуністичної спілки молоді України 12 липня 1920 р. опублікували звернення “До всієї робітничої молоді України”. У ньому, зокрема, зазначалось: “... У нас майже немає кваліфікованих робітників. Багато загинуло в громадянській війні, інші — розбрелись по селах. Існує велика потреба, без них не побудувати червоної промисловості, як без червоних командирів не створити Червоної армії” [11]. В таких умовах радянська влада просто змушена була створювати систему професійно-технічної освіти, яка ставала засобом формування досвідчених і кваліфікованих працівників. Якщо у Харкові в 1914 р. було 15 технікумів та 6 вищих учбових закладів, де відповідно навчалось 2881 та 6725 чоловік, то в 1928 р. — вже 31 технікум та 9 вищих навчальних закладів, де навчалось 6956 та 8968 чоловік, а в 1937 р. — 102 технікуми та 39 вищих навчальних закладів з кількістю учнів 33640 та 35619. За 23 роки кількість технікумів та вищих навчальних закладів зросла більш ніж у 6 разів [12]. Якщо розглядати професійну спрямованість учбових закладів, то переважна більшість з них готувала кадри для забезпечення промислових підприємств, про що свідчить таблиця.

Професійна спрямованість учбових закладів Харківщини [13]. Кількість закладів Кількість учнів 1925/26 127/28 % зро-

стання 1925/26 1927/28 % зростання Робітнича освіта 48 76 58
7023 9574 36 Сільськогосподарська освіта 14 19 35 830 1226 46
Соціально-економічна освіта 17 27 60 4550 6421 41 79 122 53
12412 17321 39

В двадцятих роках Наркомпросом УРСР була створена власна концепція освіти, яка ґрунтувалась на “матеріальному” підході. Професійна підготовка починалась у ранньому віці і поєднувалась із загальноосвітньою. Після семирічної політехнічної школи учні мали можливість здобути повну середню, а разом і нижчу професійні освіту в профшколі. Вищу професійну освіту в 20-ті роки надавали технікуми та інститути. Ті, хто працював, але не закінчив семирічку, нижчу професійну освіту могли отримати в школах ФЗУ, школах навчання масових професій, школах батрацької молоді. Для дорослого населення існували курсові форми підготовки кваліфікованих робітників на виробництві. Після освітньої реформи 1929 року, ще більше поглиблюється профільне орієнтування освіти. Підготовка молодих робітників підпорядковувалась господарським установам, а не освітянам [14].

Таким чином, професійно-технічна освіта фактично була покликана формувати новий антропологічно-ментальний тип людини, радянського громадянина — деміурга новітньої історії, який, здійснивши світову революцію і знищивши капіталізм, мав вказати людству шлях до “зоряного майбутнього”. Цей новий етносоціум, на думку радянських ідеологів, мав виступити в якості носія і розповсюджувача принципово нових комуністичних цінностей і ідей, повинен був нав’язати їх іншим народам Землі... Але поряд з ідеологічними пріоритетами були присутні і професійно-виробничі. Їх сутність полягала, передусім, в забезпеченні освітньо-кваліфікаційного рівня працівників промислових підприємств, які інтенсивно створювались в умовах індустріалізації країни. Виробничий процес вимагав не тільки професійних вмій та навичок, а й відповідних теоретичних знань, відсутність яких унеможлиблювала процес виробництва і зрештою призводила до моральної та інтелектуальної деградації радянського пролетаріату, який виступав у ролі виробничої основи радянської тоталітарної імперії.

Отже, не зважаючи на достатньо ґрунтовне висвітлення історії української профосвіти, залишається цілий комплекс

невизначених проблем. Зокрема, сучасні дослідники повинні зосередити свою увагу на неупередженому висвітленні тих подій, сформувавши нове, максимально об'єктивне бачення процесу становлення і розвитку української освіти минулого століття.

Джерела та література

1. Павлов Д. И., Захарович Г. П. Среднее специальное образование в Украинской РСР. — К., 1976.
2. Пузанов М. Ф., Терещенко Г. И. Очерки истории профессионально-технического образования в Украинской ССР. — К., 1980.
3. Лікарчук І. Л. Проблеми підготовки робітничих кадрів в Україні (1920–1929 рр.). — К., 1996.
4. Липинський В. В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УРСР у 20-ті роки. — Донецьк, 2000.
5. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні. — К., 1994.
6. Лисенко М. С. Структура технікумів України та зміни в їх мережі в 1922–1930 рр. // Вісник Харківського державного університету. — Сер.: Історія. Харків, 1999. — Вип. 31. — Арк. 214-225.
7. Касьянов Г. В. Даниленко В. М. Сталінізм і українська інтелігенція в 20-і — 30-і роки. — К., 1991.
8. Демченко М. О. Культурне будівництво на Україні за роки радянської влади (1917 — 1990). — К., 1992.
9. Майстренко І. Історія Комуністичної партії України. — Мюнхен, 1979. — С. 88.
10. ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 1. — Спр. 1037. — Арк. 3.
11. Там само. — Арк. 44.
12. Соціалістична Харківщина за 20 років радянської влади: цифровий матеріал для пропагандистів. — Харків, 1937. — С. 37.
13. Харьковщина в цифрах и фактах (материалы к отчетной кампании советов). Издание Харьковского окрисполкома 1928/29 год. — Харьков, 1929. — С. 82.
14. Об установлении единой системы индустриально-технического образования: Постановление ЦИК и РНК СССР от 11 сентября 1929 г. // Собрание законов и распоряжений правительства СССР. Отдел первый. — М., 1929. — С. 1178 — 1179.

Анотації

Салтан Н. Н. К вопросу о государственной политике в области украинского профессионально-технического образования в 20 — 30-е годы XX века.

В советской республике рабочие должны были быть базовой силой, основой нового строя. Поэтому необходимо было увеличить их количество, повысить техническую грамотность и идейную подкованность. С этой целью на Украине в 20-е годы создаётся система образования, которая, вместо общеобразовательной, имела профессиональную направленность.

Saltan N. N. To the question about the state policy in the field of the Ukrainian technical and professional education in 1920s-1930s.

Since In the Soviet Republic working people had to be a basic motive force of the new system it was necessary to increase their number, to improve technical skilfulness and knowledge of ideology. With that purpose, there was created in Ukraine a new system of education with technical and professional rather than general educational orientation.

О. В. Фомкін

ДО ПИТАННЯ ПРО РОЛЬ ПЕТЕРБУРЗЬКОЇ БАЛЕТНОЇ ШКОЛИ У ФОРМУВАННІ СИСТЕМИ БАЛЕТНОЇ ОСВІТИ В РОСІЇ ТА КРАЇНАХ СНД

На початку 1990-х років системи освіти в Росії і колишніх радянських республіках (нині країнах СНД) вступили у період модернізації. Реформи торкнулися і освіти в галузі хореографічного мистецтва. Хореографічна освіта у Росії і країнах пострадянського простору — це система різних за своїми завданнями і рівнями навчальних закладів, які задовольняють потреби у професійному вивченні хореографії різних груп населення. Вона розпадається на два напрями: навчання в царині балету (основною компетенцією є знання і вміння у сфері класичного танцю) і навчання іншим видам хореографічного мистецтва (в основі компетенцій лежать знання і вміння у сфері інших видів танцю).

Метою даної статті є дослідження впливу Петербурзької балетної школи на балетну освіту інших регіонів Росії. Для досягнення означеної мети необхідно виконати наступні завдання: